

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ

Факультет соціокультурної діяльності
Кафедра музеєзнавства і пам'яткознавства

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МУЗЕЙНОЇ ТА
ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

12 квітня 2018 року

Тези доповідей

Київ 2018

УДК 640.43+379.851+330.341.1

ББК 65. 43

Г 725

Актуальні проблеми музейної та пам'яткоохоронної діяльності : тези доповідей Наук. конф. студ., аспірантів та мол. учених, Київ 12 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2018. – 218 с.

Друкується за рішенням Вченої ради

Київського національного університету культури і мистецтв

(протокол № 24 від _14_ квітня 2018 р.)

Збірник містить тези доповідей наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми музейної та пам'яткоохоронної діяльності», яка відбулася 12. квітня 2018 року на базі Київського національного університету культури і мистецтв. Матеріали розкривають підсумки наукових досліджень науковців, студентів, аспірантів, магістрантів та будуть цікавими й корисними для широкої наукової громадськості, фахівців музейної, пам'яткоохоронної та соціокультурної сфери.

Матеріали надано в авторській редакції

Київський національний університет культури і мистецтв, 2018

© Автори тез, 2018

прагне долучитися до глини, знайде той, який відповідає його потребам і баченням.

Література:

1. Перша Національна виставка–конкурс художньої кераміки «КерамПК у Опішному!» (2 липня – 30 жовтня 2009): Альбом–каталог /Автор–упорядник Олесь Пошивайло; куратор Виставки–конкурсу й пошукач інформаційних матеріалів Світлана Конюшенко. – Опішне: Українське Народознавство, 2010. – 208 с.: іл.. + DVD.

2. Інтернет ресурс: <http://opishne-museum.gov.ua/govorun>

Школьна Ольга Володимирівна,

Доктор мистецтвознавства, с.н.с., професор,

завідувач кафедри образотворчого мистецтва

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

**ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ» ТА «КУЛЬТУРНА
СПАДЩИНА» У ВІТЧИЗНЯНОМУ І МІЖНАРОДНОМУ
НАУКОВОМУ ОБІГУ**

Останнім часом науковою спільнотою все більше уваги приділяється питанням термінології. І це зрозуміло, оскільки науковий інструментарій, методологія та науковий апарат дослідження все частіше стають предметом пильної уваги музеєзнавців, чиновників, культурологів. У цьому зв'язку важливим питанням лишається розуміння спорідненості й різниці в тлумаченні термінів «культурні цінності», «культурна спадщина», «херитологія», музеологія» у вітчизняному та міжнародному науковому обігу.

Характеристика словосполучень «культурні цінності», «культурна спадщина» представлена у Законах України «Про вивезення, ввезення та

повернення культурних цінностей», «Про охорону культурної спадщини», «Про музеї та музейну справу», «Про культуру».

Зокрема, в статті першій розділу першого чинного Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» тлумачаться наступні терміни: *«культурні цінності – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України»*.

В Законі України «Про культурну спадщину» визначено суть поняття, винесено в назву цього закону: *культурна спадщина* – сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини; при цьому *об'єкт культурної спадщини* – це визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність; а *рухомі предмети*, пов'язані з нерухомими об'єктами культурної спадщини, – елементи, групи елементів об'єкта культурної спадщини, що можуть бути відокремлені від нього, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення яких призведе до втрати археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта.

В Законі України «Про музеї та музейну справу» визначення дефініції *«культурні цінності»* є інакшим, ніж тлумачення цієї лексеми у Законі України «Про вивезення, ввезення та повернення в Україну

культурних цінностей». Воно тут апелює до розуміння поняття «*музейні цінності*» радянської доби, описаному в «Інструкції з обліку та зберігання музейних цінностей, що знадяться у державних музеях СРСР» 1985 р.

Крім згаданих термінів, *Закон України «Про культуру»* також визначає єдність вищезначених понять як «*національне культурне надбання* – сукупність унікальних культурних цінностей, об'єктів культурної спадщини, що мають виняткове історичне значення для формування культурного простору України <...>».

Тобто «*культурні цінності*» (які у добу СРСР вважались «*мистецькими цінностями*») – це рухомі цінності, що мають історичне, культурне, художнє й інше значення. Натомість нерухомі культурні цінності визначаються вітчизняним законодавством як об'єкти *культурної спадщини*, що включають пам'ятки архітектурного (у тому числі в аспекті монументально-декоративного мистецтва), археологічного, науково-інженерного, парково-ландшафтного, історичного значення і підлягають діям пам'яткоохоронного захисту.

Відповідно ті скарби, які сьогодні зберігаються у музейних установах, можна вважати, насамперед, «*мистецькими цінностями*», які за офіційною законодавчою і нормативно-правовою термінологією в Україні нині прийнято вважати культурними цінностями. При чому власне у музейному обігу ці ж артефакти визначаються згідно Закону України «Про музеї та музейну справу» як «*музейні предмети*».

При цьому відомий за кордоном термін «*херитологія*», похідний від поняття «*культурна спадщина*» (з англ. cultural heritage), насправді означає не пряме значення за перекладом, а є синонімом вітчизняної лексеми «*музеологія*». Цебто вивчає більш широко музейну діяльність, а не власне тільки музейні/культурні/мистецькі цінності (музейні предмети).

Варто зауважити, що ще протягом 1990-х і від початку 2000-х рр. у вітчизняному науковому просторі поняття «національне культурне надбання» згідно з веденням офіційних реєстрів Мінкультури включало пам'ятки, котрі ми сьогодні відносимо до нерухомих і розуміємо як «культурну спадщину», і рухомі культурні цінності (музейні предмети). Але з часом було засновано інший реєстр, куди виокремилися пам'ятки національної культурної спадщини, через що тепер маємо певну законодавчо-термінологічну колізію. Адже попередньо розпочатий спільний реєстр не скасували, хоча нині він, насамперед, призначений для наповнення портативними (рухомими) культурними цінностями, і розвивається «на одній нозі».

Сьогодні реєстр об'єктів культурної спадщини має назву Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Тільки останнім часом після певних політичних подій, пов'язаних із агресією країни-сусіда, його почали інтенсивно наповнювати. Натомість Державний реєстр національного культурного надбання, положення якого були розроблені 1992 р. (чинні), запрацював лише з 1999/2000 р. Він мав наповнюватися у першу чергу культурними цінностями (музейними предметами), що мають виняткове історико-культурне і мистецьке значення. Це б дозволило забезпечити кращу збереженість і охорону означених культурних цінностей, зокрема, найбільш унікальних, під час збройного конфлікту. По факту до 2012 р. цей реєстр переліком культурних цінностей практично не наповнювався.

На додачу до всього вищесказаного варто додати, що міжнародна законодавча термінологія має дещо інші положення щодо розуміння понять «культурна спадщина» та «культурні цінності». Так, згідно поняттєво-категоріальному апарату, прийнятому в ЮНЕСКО (комісії з освіти, науки і культури при ООН), до світової культурної спадщини, яка

знаходиться під охороною ЮНЕСКО, зараховують культурні та природні цінності, які вважаються надбанням усього людства. Тобто цінності тут розуміються в значенні вартісних речей, у прямому значенні цього словосполучення.

Варто також зазначити, що 2008 року Україна приєдналась до Конвенції ЮНЕСКО (з англ. UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) про охорону нематеріальної культурної спадщини, в якій під спадщиною розуміються історичні, культурні, музично-фольклорні, літературно-міфологічні, мистецькі, кулінарні, етнографічні й інші безперервні традиції. При цьому значення можуть мати і артефакти, які створювалися у межах цієї традиції. При цьому під *артефактами* варто розуміти, насамперед, викопні твори або ціннісні речі минулого, що є джерелами інформації про історію, побут, культуру, мистецтво, естетичні уподобання пройдешніх епох.

Отже, на сьогодні існує необхідність уточнення семантичного поля вище викладеної термінології, яка має бути чіткіше прописана у вітчизняному законодавстві, приведена у відповідність до існуючої вітчизняної нормативно-правової бази й узгоджена з міжнародними правовими нормами згідно вимог імплементації їх у вітчизняне законодавство. Хоча, по великому рахунку, швидше міжнародні, не до кінця розрізнені поняття, «культурна спадщина» та «культурні цінності», що у нормативно-правовій базі ЮНЕСКО нині лишаються не до кінця розчленованими, мали б бути конкретизовані, аби не створювати прецедент практичного та наукового «словоблуддя».

На жаль, обмежені рамки цієї статті не дозволяють висвітлити означені питання ширше.